

VERKLARENDE NOTA BIJ DE KAART DER GRENZEN VAN RUANDA-URUNDI (*)

DOOR

P. JENTGEN

EREDIRECTEUR-GENERAAL BIJ HET MINISTERIE VAN KOLONIËN

HET VASTLEGGEN DER GRENZEN

RUANDA-URUNDI wordt begrensd ten westen door Belgisch-Congo, ten noorden door het britse protectoraat Uganda, ten oosten en ten zuiden door het Tanganyika Territory. Wij zullen achtereenvolgens elk dezer grenzen behandelen.

Eerst bespreken wij het „vastleggen der grenzen”, een juridische verrichting die gebeurt door internationale conventies, om vervolgens het „afbakenen” der grenzen, de materiële verrichting van afmeting ter plaatse en afpaling, aan te vatten [7].

1. — DE GRENS MET BELGISCH-CONGO

Het vastleggen der grens tussen Ruanda-Urundi en Belgisch-Congo dateert uit de tijd der duitse bezittingen in Oost-Afrika. Ze was slechts zeer in 't algemeen, vaag en onduidelijk aangegeven op de kaart, gehecht aan de conventie gesloten tussen het Duitse Rijk en de Association Internationale du Congo, op 8 november 1884 [blz. 16-60]. Door de conventie van Brussel van 11 augustus 1910, bekrachtigd door de wet van 4 juni 1911 [1, 1911, blz. 683], werd ze nauwkeuriger aangeduid.

Deze conventie was trouwens enkel een bekrachtiging van de overeenkomst van Brussel, dd. 14 mei 1910 [8, blz. 13-15].

Sinsdien onderging de grens geen wijzigingen meer,

behalve dan de afbakening, waarop we later terugkomen.

Een woord nog over de grens van Ruanda-Urundi door het Tanganikameer. Ze loopt inderdaad door het meer zelf, over een afstand van ongeveer 125 kilometer. Hoewel ze door geen enkele conventie klaar en uitdrukkelijk werd aangeduid, moet ze nochtans aanzien worden als gevormd door de middellijn. Deze algemeen aanvaarde oplossing stemt trouwens overeen met de beginselen van het Internationaal Publiekrecht, met de neutraliteitsverklaring van 1 augustus 1885, met de geest der conventie van Brussel dd. 18 december 1894, met de geest der conventie van 8 november 1884 waardoor Duitsland de Onafhankelijke Congostaat erkende en met de belgisch-duitse conventie van 11 augustus 1910, waardoor de grensregeling van 14 mei 1910 goedgekeurd werd. Deze laatste conventie zinspeelt in elk geval op de middellijn van het Tanganikameer als belgisch-duitse grens.

Wat voorgaat, betreft, wel verstaan, de grens die zich van het noorden naar het zuiden richt. De grens echter door het Tanganikameer die, aan de zuidelijke punt van Ruanda-Urundi, de richting oost-west volgt, maakte niet, zoals de vorige, het voorwerp uit van een werkelijk verdrag. Wel werd er naar verwezen door het protocol van Kigoma, dd. 5 augustus 1924, dat betrekking heeft op het afbakenen der grens tussen Ruanda-Urundi en het Tanganyika Territory [8, blz. 16].

(*) Deze verklarende nota is een bondige samenvatting der verhandeling van P. JENTGEN : *Les Frontières du Ruanda-Urundi et le Régime international de Tutelle* (Verhandelingen in-8° van de Klasse der mor. en pol. Wetensch. der K. A. K. W., B. XIII, afl. 2, Brussel, 1957) die een bibliografie over het onderwerp bevat. De aangehechte kaart werd opgemaakt met de medewerking van de H. A. MASSART, technisch attaché bij het Ministerie van Koloniën.

2. — GRENS MET UGANDA

De grens die Ruanda-Urundi van de britse bezitting Uganda scheidt, vertoont een eigenaardigheid waarop de nadruk dient gelegd : het volstrekt ontbreken van elke belgische tussenkomst in de juridische verrichtingen of overeenkomsten waardoor ze vastgesteld werd. Waar, zoals dat voor de hand ligt, de grens tussen Ruanda-Urundi en Belgisch-Congo in gemeenschappelijk overleg tussen de belgische en duitse overheid werd vastgelegd, en deze met het Tanganyika Territory uit conventies voortvloeit waarbij België één der overeenkomstsluitende partijen was, is dit anders voor de grens met Uganda. België kwam er niet in tussen.

De reden hiervan is dat Duitsland en Engeland de enige belanghebbende machten waren op het ogenblik van het vaststellen der grens. Zij legden, na onderhandeling, de lijn vast die Uganda scheidt van de thans onder belgisch voogdijschap staande gebieden, zonder de tussenkomst van andere staten, in casu België. Door het aanvaarden, na de eerste wereldoorlog, van het haar door de geallieerden en hun bondgenoten aangeboden mandaat, heeft België impliciet de grens tussen Uganda en Ruanda-Urundi aanvaard, zoals ze door de betrokken staten destijds vastgelegd werd. Daaruit volgt onvermijdelijk dat de documenten betreffende deze grens, zoals verdragen, landkaarten, officiële stukken, briefwisseling, enz... neergelegd werden in de koloniale archieven van Londen en Berlijn. De documentatie waarover het Ministerie van Koloniën en het Ministerie van Buitenlandse Zaken te Brussel beschikken, is dan ook opvallend fragmentair en beperkt. Dank zij de welwillende medewerking en de ijver van enkele ambtenaren was het ons echter mogelijk haar te vervolledigen op de wezenlijke punten en in zover het nodig bleek om deze studie tot een goed einde te brengen.

De eerste conventie betreffende de ugandese grens van Ruanda-Urundi is het Duits-Engels vergelijk van Berlijn, dd. 1 juli 1890 [8, blz. 18-19].

Dit vergelijk stelt de grenslijn tussen Uganda en Duits Oost-Afrika vast op een wijze die theoretisch als volmaakt kan gelden, maar die van praktisch standpunt uit zeer simplistisch is : de grens wordt gevormd door de eerste graad zuiderbreedte. Weliswaar voegt art. 6 er aan toe dat voor al de afbakeningslijnen aangeduid door de art. 1 tot 4, de aanpassingen die de plaat-

selijke omstandigheden zouden nodig maken, in overleg tussen de belanghebbende Machten kunnen gebeuren. Maar dergelijke aanpassingen zijn, in het gegeven geval, zeer moeilijk met nauwkeurigheid te verwezenlijken, zolang althans de plaats van de eerste zuiderbreedtegraad niet op den bodem aangewezen en door grensstenen vastgelegd is.

Het Duits-Engels vergelijk van Berlijn, dd. 19 mei 1909 [8, blz. 20-21], geeft van voornoemde grens een veel nauwkeuriger bepaling, die tevens heel wat beter aan de bedoeling van de overeenkomstsluitende Machten beantwoordt.

Uit de considerans blijkt dat, in de geest der betrokken Machten, de conventie van 19 mei 1909 innig verbonden was met deze van 1 juli 1890, en dat de grens, vastgesteld door de ene, in principe, met deze bepaald door de andere, diende overeen te stemmen. Wij zullen echter zien dat tussen deze twee grenzen belangrijke verschillen bestaan tenminste voor wat hun westelijk deel betreft : in 1890 volgt zij de eerste zuiderbreedtegraad tot aan de grens van de Onafhankelijke Congo-staat, terwijl zij in 1909 aanmerkelijk naar het zuiden afbuigt. Volstrekt eensgezind zijn echter de twee akten over de Mfumbiroberg die, hoewel met enige aarzeling, aanzien wordt als moetende deel uitmaken van de britse invloedssfeer, en die aldus ten onrechte door België bezet was. Zoals latere onderzoekingen en studies zouden bewijzen, was dit standpunt volstrekt verkeerd.

Toen het Duits-Brits verdrag van 1 juli 1890 gesloten werd, meende men dat er ten zuiden van de eerste zuiderbreedtegraad, en ten oosten van de 30ste meridiaan oosterlengte, een berg bestond Mfumbiro genaamd. Deze mening steunde op de verslagen van de weinige ontdekkingsreizigers, o. a. STANLEY, die bij hun tocht door deze streek in de verte bergachtige formaties opmerkten, en aldus de plaats bepaalden van de zogenoemde Mfumbiroberg. Daar echter geen enkele dezer ontdekkingsreizigers die hoogten benaderd had, bleef een ernstige twijfel over de ligging van de Mfumbiroberg. Deze aarzeling bleek uit de conventie van 1 juli 1890, die deze berg aan Engeland toekende indien later bewezen zou worden dat hij zich werkelijk ten zuiden van de eerste zuiderbreedtegraad en ten oosten van de 30ste meridiaan oosterlengte bevond. De conventie van 19 mei 1909, die sprak van „het district dat onder de naam Mfumbiroberg, door Engeland op-

geëist wordt" geeft op haar beurt blijk van dezelfde twijfel.

Aan de grond van deze zaak lag een dubbele vergissing, één over de ligging en één over de benaming. Latere en verder doorgedreven onderzoekingen en een nauwkeuriger geografische studie, onder meer door de specialisten van de gemengde commissies die gelast waren met het afbakenen ter plaatse der grenzen van de drie belanghebbende staten in dit gebied van Afrika, bewezen dat er geen eigenlijke Mfumbiroberg bestaat, en dat deze naam bij vergissing toegekend was aan een vulcanische bergketen, ten N.-O. van Kivu gelegen en Virunga geheten (Kirunga in 't enkelvoud).

Deze bergketen, ten westen van de 30ste meridiaan oosterlengte, bevindt zich op congoles grondgebied. Geen enkele dezer vulkanen draagt in feite de naam Mfumbiro, die in werkelijkheid deze is van één der hen omringende vlakten, meer bepaald, van één der streken die hen naar het noorden afzet.

Volgens de meest recente onderzoekingen is deze streek aan beide zijden der grens gelegen, zodat een deel er van in Ruanda-Urundi, een ander belangrijker in Uganda ligt.

De landkaarten die ten tijde van de duits-engelse overeenkomsten van 1 juli 1890 en 19 mei 1909 gebruikt werden, berustten dus op hogervermelde vergissing, en werden later verbeterd. Zo kwam een einde aan de betwisting over de Mfumbiro-, „berg", door het verdwijnen van het betwistingspunt.

Onmiddellijk na de considerans, bedoelt de duits-engelse conventie van 19 mei 1909 de grens van Uganda vast te stellen. Art. 1 verklaart het, door te bepalen: „De grens, vast te leggen overeenkomstig het vergelijk van 1 juli 1890, begint op het punt..." enz. In feite echter hebben de twee eerste artikels en het begin van art. 3 betrekking op een heel ander voorwerp: de grenslijn tussen de Onafhankelijke Congostaat en Duits Oost-Afrika [8, blz. 23-24].

Het vervolg van art. 3 en de andere artikels slaan op de grens tussen Uganda en Duits Oost-Afrika. Ze betreffen echter niet het gehele grondgebied dat thans onder voogdij van België staat, vermits dit zich ten oosten niet voorbij de *thalweg* van de Kagerarivier uitstrekt. Zo heeft art. 11 der conventie, dat de grenslijn voorbij het snijpunt der Kagera en de 1°15' zuiderbreedte vaststelt, geen belang voor Ruanda-Urundi.

Zonder twijfel betekent de conventie van 19 mei 1909 een belangrijke vooruitgang tegenover deze van 1 juli 1890. Toch was het vraagstuk der ugandese grens van Duits Oost-Afrika nog niet volledig opgelost.

Het autonoom en onafhankelijk geheel voor hetwelk het zich stelde, maakte tevens deel uit van een politiek complex ontstaan uit de ontmoeting in het centrum van Afrika, de streek der grote meren, van drie grote invloedssferen: die van Engeland, Duitsland en België. Daarom besloten de drie betrokken Machten in een conferentie samen te komen, om definitief het vraagstuk van hun gemeenschappelijke grenzen in Afrika op te lossen. Als verzamelpaats kozen ze Brussel, de hoofdstad van België van waar uit de grote figuur van Leopold II, de kolonisator, wiens machtig genie de wereld verbaasde en voorlichtte, zijn invloed liet gelden.

Tijdens de driedelige conferentie te Brussel werden drie conventies gesloten, die de datum van 14 mei 1910 dragen.

- 1° De belgisch-duitsche conventie, betreffende de grens tussen Belgisch-Congo en Duits Oost-Afrika;
- 2° De belgisch-engelse conventie, betreffende de grens tussen Belgisch-Congo en Uganda [5, blz. 1388];
- 3° De duits-engelse conventie, betreffende de grens tussen Duits Oost-Afrika en Uganda [3].

Het is deze conferentie die de laatste hand legde aan het vaststellen der grens die thans de britse bezitting Uganda van het onder belgisch voogdij staande Ruanda-Urundi scheidt [8, blz. 29-33].

Tijdens de oorlog van 1914-1918 werd door de samen geleverde inspanning van België en Engeland, de duits militaire macht in zijn kolonie van Oost-Afrika gebroken. Het was dan ook vanzelfsprekend dat de Geallieerden en de met hen verbonden Machten besloten deze kolonie voor een deel onder belgisch, voor een deel onder engels mandaat te stellen, waarbij België het gezag in Ruanda-Urundi werd opgedragen, en Engeland het gezag in het zogenaamde Tanganyika Territory.

Het vaststellen der grenslijn tussen de twee zones, dat hoofdzakelijk een belgisch-engelse kwestie was, werd oorspronkelijk geregeld door een vergelijk tussen de twee belanghebbende Machten: het accord van 30 mei 1909, ondertekend, voor België, door Pierre ORTS, gevolmachtigd minister van Zijne Majesteit de Koning der Belgen, en voor Engeland, door Lord MILNER, Staatssecretaris der britse koloniën. Maar

dergelijk accoord kon enkel de Machten binden die het afgesloten hadden. Om het tegenover allen geldend te maken moest de instemming der Geallieerden en hun bondgenoten verkregen worden. Daartoe richtten de ondertekenaars van het vergelijk reeds op 30 mei 1919 een gemeenschappelijke verklaring tot de Hogere Raad der Geallieerden en hun bondgenoten [8, blz. 34].

Deze stap werd gunstig onthaald. De Hogere Raad der Geallieerden en hun bondgenoten, gebruik makend van het recht hem toegekend door art. 119 van het vredesverdrag van Versailles en verordenend overeenkomstig art. 22 van deze akte, willigde hoger genoemd voorstel in, door zijne beslissing van 21 augustus 1919 [3].

Vanaf dit oogenblik was het belgische mandaat over het deel van Duits Oost-Afrika dat Ruanda-Urundi uitmaakt, juridisch gestaafd en, onder een voorbehoud waarop wij later terug komen, geldend tegenover allen.

De zaak was echter nog niet beëindigd. Men moest nog het mandaat omschrijven en nauwkeurig zijn inhoud bepalen. Daar dit vraagstuk zich niet enkel voor het betrokken mandaat stelde, maar tevens voor alle mandaten over de vroegere duitse koloniën in 't algemeen, waren de onderhandelingen tussen de geallieerde Machten langdurig en moeizaam. De beslissing van de Raad van de Volkenbond werd getroffen op 20 juli 1922 [1, 1925, blz. 45 en 59].

Spoedig bewees echter de ervaring dat het accoord ORTS-MILNER van 30 mei 1919, en de er op volgende beslissingen der Geallieerden en hun bondgenoten, waardoor de grens op te theoretische wijze vastgesteld was en zonder rekening te houden met de politieke en etnografische toestand van het land, een verwarde en gevaarlijke toestand in het leven geroepen had. Men had inderdaad van Ruanda een strook grond van ongeveer 5.000 vierkante kilometers afgescheiden, gelegen ten westen der Kagerarivier, en die behalve de provincie der Kisaka een deel der Buganza en Mulera omvatte. Deze gebieden waren onder brits mandaat geplaatst om de eventuele aanleg van een spoorlijn tussen Uganda en het Tanganyika Territory te vergemakkelijken. Deze verbrokkeling van een Sultanaat, ongeacht eenheid van ras en taal, verbrak het politiek evenwicht der bevolking, en bracht aldus haar sociale rust en haar voorspoed in gevaar.

Deze toestand was niet ontgaan aan de regeringen

van België en Engeland, die er zich spoedig rekenschap van gaven dat het nodig was de grenzen te herzien. Daartoe sloten zij een nieuw accoord waardoor zij samen aan de Volkenbond vroegen het belgisch mandaat uit te breiden tot Kisaka en de aangrenzende streken, gelegen ten westen van de Kagera. De Raad van de Volkenbond willigde hun vraag in door zijn beslissing van 31 augustus 1923 [8, blz. 40].

Het belgisch mandaat, eerst toegekend zoals wij zagen door de Hogere Raad der Geallieerden en hun Verbondenen, en daarna bevestigd en nauwkeurig omlijnd door de Raad van de Volkenbond, was echter nog niet volmaakt. Inderdaad waren de Verenigde Staten van Amerika, één der belangrijkste der geallieerde en verbonden Machten, die het Verdrag van Versailles niet ondertekenden, niet tussengekomen in de beslissingen. Daarom moest met hen nog afzonderlijk overeengekomen worden.

Het accoord werd in twee opeenvolgende overeenkomsten gesloten. De eerste, waardoor de Verenigde Staten van Amerika de grenslijn aanvaardden, vastgelegd door het accoord ORTS-MILNER van 30 mei 1919, evenals door de beslissing van de Hoge Raad der Geallieerden en hun verbondenen van 21 augustus 1919, en bekrachtigd door de beslissing van de Raad van de Volkenbond van 20 juli 1922, leidde tot de conventie van Brussel dd. 18 april 1923.

De tweede overeenkomst, waardoor de instemming der Verenigde Staten van Amerika bekomen werd met de grenswijziging, goedgekeurd door de Raad van de Volkenbond op 31 augustus 1923, kwam tot stand door het protocol van Brussel dd. 21 januari 1924 [8, blz. 43].

De akten van bekrachtiging der overeenkomst van 18 april 1923, gewijzigd door het protocol van 21 januari 1924, werden gewisseld te Brussel, op 18 november 1924 [1, 1925, blz. 58].

Het belgisch mandaat over Ruanda-Urundi werd goedgekeurd door de wet van 20 oktober 1924 [1, 1925, blz. 44]. Een andere wet, die dezelfde datum draagt, keurde de overeenkomst van 18 april 1923 met de Verenigde Staten van Amerika goed, evenals het wijzigende protocol van 1924 [1, 1925, blz. 50].

Na het stemmen dezer wetten scheen de grens tussen Ruanda-Urundi onder belgisch mandaat, en het Tanganyika Territory, onder engels mandaat, definitief. Men

moest immers alleen nog ter plaatse de overeengekomen grenslijn afbakenen, wat, zoals wij onder de rubriek „afbakening der grenzen” zullen aantonen, ook werkelijk gebeurde in 1924. Alle moeilijkheden waren echter nog niet overwonnen, want achteraf gaf men er zich rekenschap van dat op enkele plaatsen het deel der grens langs de Kagerarivier moeilijkheden opleverde.

De regeringen van België en Engeland trachtten dan ook dit deel der grens te verbeteren om het meer in overeenstemming te brengen met de belangen der twee gebieden. Hun inspanningen leidden tot het verdrag van Londen dd. 20 november 1934.

Overeenkomstig art. 12 der belgische en engelse mandaten, werd het verdrag aan de Raad van de Volkenbond voorgelegd, die het goedkeurde op 6 september 1936 [3].

De nieuwe grenslijn bracht aan de vorige slechts enkele detailwijzigingen aan, die de betrokken Machten wenselijk achtten met het oog op de plaatselijke geografische toestanden.

Het belgisch-engels verdrag, ondertekend te Londen op 22 november 1934, werd goedgekeurd door de Raad van de Volkenbond in zijn zitting van 6 september

1936 [3]. De belgische wetgever bekrachtigde het, op zijn beurt, door de wet van 2 juni 1937 [4, 1938; 1, 1938]. De akten van bekrachtiging werden gewisseld te Londen, op 19 maart 1938 [1, 1938, blz. 920].

Dezelfde dag waarop het verdrag betreffende de grenswijziging gesloten werd, de 22ste november 1934, sloten België en Engeland te Londen een tweede verdrag met de bedoeling de respectieve rechten te bepalen der twee gebieden op het gebruik, enerzijds der waterlopen en rivieren die ingevolge het protocol van Kigoma dd. 5 augustus 1924 [1, 1938] en het grensverdrag van 22 november 1934 een deel der grens vormen tussen Ruanda-Urundi en het Tanganyika Territory, anderzijds op de waterlopen en rivieren die van Ruanda-Urundi naar het Tanganyika Territory vloeien en vice-versa. Hoewel dit tweede verdrag geen enkele aanduiding van grenzen bevat, toch is het nauw verbonden met het eigenlijke grensverdrag, vermits het de rechten regelt op het gebruik der waterlopen die op de grenslijn vloeien of ze doorsnijden.

De akten van bekrachtiging werden te Londen gewisseld op 19 maart 1938 [1, 1938, blz. 925].

AFBAKENING DER GRENZEN

In onze studie over de grenzen van Belgisch-Congo hebben wij duidelijk de begrippen „vastleggen” en „afbakenen” der grenzen tegenover elkaar gesteld, uitgelegd waarin zij bestaan en aangetoond dat ze volstrekt verschillend zijn [7, blz. 62]. Daarom weze hier slechts bondig herinnerd aan voormelde uiteenzetting.

Het vastleggen ener grens is een juridische verrichting, die door overeenkomst gebeurt. De buurstaten beslissen, na overleg, dat hun gemeenschappelijke grens zich bevindt op de plaatsen die zij aanduiden door verwijzing naar bestaande geografische of astronomische gegevens : deze bergketen of rivier, deze breedtegraad of meridiaan, o. d. m. Het gaat noodzakelijkerwijze de afbakening vooraf. Deze bestaat in het opnemen

ter plaatse van de grenslijnen aangeduid door het verdrag, en in het aanduiden ervan op den bodem door stoffelijke tekens, grensstenen genaamd. Waar de eerste verrichting die de oppervlakte van het grondgebied, het vergroten of verminderen er van bepaalt, de tussenkomst van de wetgever vereist (art. 3 en 27, Belg. G. W.; art. 27, Kol. Keure) gebeurt de tweede, die enkel bestaat in afmeten en afbakenen, op eenvoudig initiatief van de Uitvoerende Macht.

De buurstaten van Ruanda-Urundi zijn Belgisch-Congo, Uganda en het Tanganyika Territory. In volgende beschrijving zullen wij dus, logischerwijze, de afbakeningsverrichtingen op de grenzen der drie gebieden behandelen, in de volgorde waarin wij ze noemden.

AFBAKENING DER GRENS TUSSEN RUANDA-URUNDI EN BELGISCH-CONGO

Wij zagen hoger dat de Conferentie, gehouden te Brussel van 8 februari tot 14 mei 1910, onder meer tot een overeenkomst leidde, gesloten op 14 mei 1910, waardoor de grens tussen Belgisch-Congo en Duits Oost-Afrika vastgesteld werd. Deze overeenkomst voorzag dat het deel der grens begrepen tussen de noordelijke oever van het Kivumeer en de breedtegraad die over de noordelijke top van de Hehuberg gaat, ter plaatse zou afgebakend worden door een gemengde commissie, volgens de beginselen waarover de contracterende Machten zich accoord stelden, en die nauwkeuriger omlijnd en duidelijker onder woorden gebracht werden door de conventie van Berlijn dd. 26 augustus 1910 [8, blz. 51].

Eén en twintig grensstenen, genummerd van I tot XXI werden aangebracht op voornoemd deel der grens,

de eerste aan de noordelijke oever van het Kivumeer, op gelijke afstand van de belgische post te Goma en van de boma van de duitse post te Kisenyi, en de laatste op de Kabuangaheuvel, ten zuiden van de Sabinioberg. De grensstenen bestaan uit een hoop stenen, opgestapeld in pyramide- of kogelvorm waarop een genummerde cementen plaat is aangebracht.

Een protocol der afbakening werd opgemaakt door de commissarissen, te Goma, op 25 juni 1911. Een kaart waarop de grenslijn is aangegeven werd bij dit document gevoegd. Er werd uitdrukkelijk overeengekomen dat bij verschil tussen de aanduidingen der kaart en van de protocol, de eerste zouden geldig zijn.

Betreffende deze grens werd geen enkele verdere maatregel voor afbakening getroffen.

AFBAKENING VAN DE GRENS TUSSEN RUANDA-URUNDI EN UGANDA

De conferentie die van 8 februari tot 14 mei 1910 te Brussel gehouden werd door de afgevaardigden der drie staten wier invloedssferen mekaar ontmoetten in de streek der grote meren van Centraal Afrika : België, Engeland en Duitsland, stelde er zich niet mede tevreden de drie grensovereenkomsten op te maken; zij gaf tevens uitdrukking aan de vaste wil der betrokken Machten, door een gemengde commissie van specialisten ter zake, de gemeenschappelijke grenzen te doen afbakenen. Ze werd dan ook spoedig gevolgd door een nieuwe overeenkomst die richtlijnen verstrekke aan de gemengde belgisch-duits-engelse commissie voor het afbakenen der grenzen, overeenkomst die te Berlijn

gesloten werd op 26 augustus 1910 [8, blz. 53-56].

Met de opmetingen aan de ugandese grens werd in 1911 een aanvang gemaakt, ingevolge de grensovereenkomst gesloten te Brussel op 14 mei 1910 en in uitvoering van het afgrenzingsaccoord van Berlijn dd. 26 augustus 1910.

Ze werden beëindigd door een protocol, ondertekend te Kamwezi op 30 oktober 1911 [3].

Na de eerste wereldoorlog, in de loop van het jaar 1925, ging een gemengde belgisch-engelse commissie over tot het verifiëren der grensstenen. Deze werkzaamheden leidden tot het protocol van 20 maart 1925, ondertekend op het Chahafimeer [8, blz. 60-61].

AFBAKENING VAN DE GRENS TUSSEN RUANDA-URUNDI EN HET TANGANYIKA TERRITORY

Een gemengde Commissie werd gelast met de afbakening der grenzen. De werkzaamheden leidden tot de protocol die op 5 augustus 1924 te Kigoma ondertekend werd [8, blz. 62-68].

De belanghebbende regeringen verklaarden zich ac-

koord om als grens, langs de gehele Kagerarivier, de middellijn van deze waterloop te aanvaarden (art. 50). Deze overeenkomst was echter van voorlopige aard. Deze grenslijn moest ter goedkeuring aan de twee belanghebbende regeringen worden voorgelegd, die,

in voorkomend geval, plaatselijke vertegenwoordigers zouden aanduiden om een definitieve overeenkomst te sluiten.

De grens van Ruanda-Urundi, zoals ze beschreven was

door de protocol van Kigoma werd in enkele bijzonderheden gewijzigd door het verdrag van Londen dd. 23 november 1934 [8, blz. 69].

BIBLIOGRAFIE

1. *Ambtelijk Blad van Belgisch-Congo.*
2. Archieven van het Ministerie voor Buitenlandse Zaken.
3. Archieven van het Ministerie voor Koloniën.
4. *Belgisch Staatsblad.*
5. Bijvoegsel nr 9 van de Protocol der Conferentie van Berlijn.
6. Codes et lois du Congo belge, door O. LOUWERS (Larcier, Brussel, 1914).
7. JENTGEN, P. : Les frontières du Congo belge (*Verhandelingen in-8° van het K. B. K. I., Sectie mor. en pol. Wet., B. XXV, deel 1, Brussel, 1952.*)
8. JENTGEN, P. : Les frontières du Ruanda-Urundi et le Régime international de tutelle (*Verhandelingen in-8° van de K. A. K. W.. Klasse mor. en pol. Wet. B. XIII. deel 2. Brussel. 1957.*)
9. DE MUELENAERE, F. en HEYSE, TH. : Bibliographie, Mandat belge. — Zie de woorden „Mandat belge”, kolommen 364 tot 366, 62 nota's (*Index Bibliographique colonial, Brussel, 1939.*)